

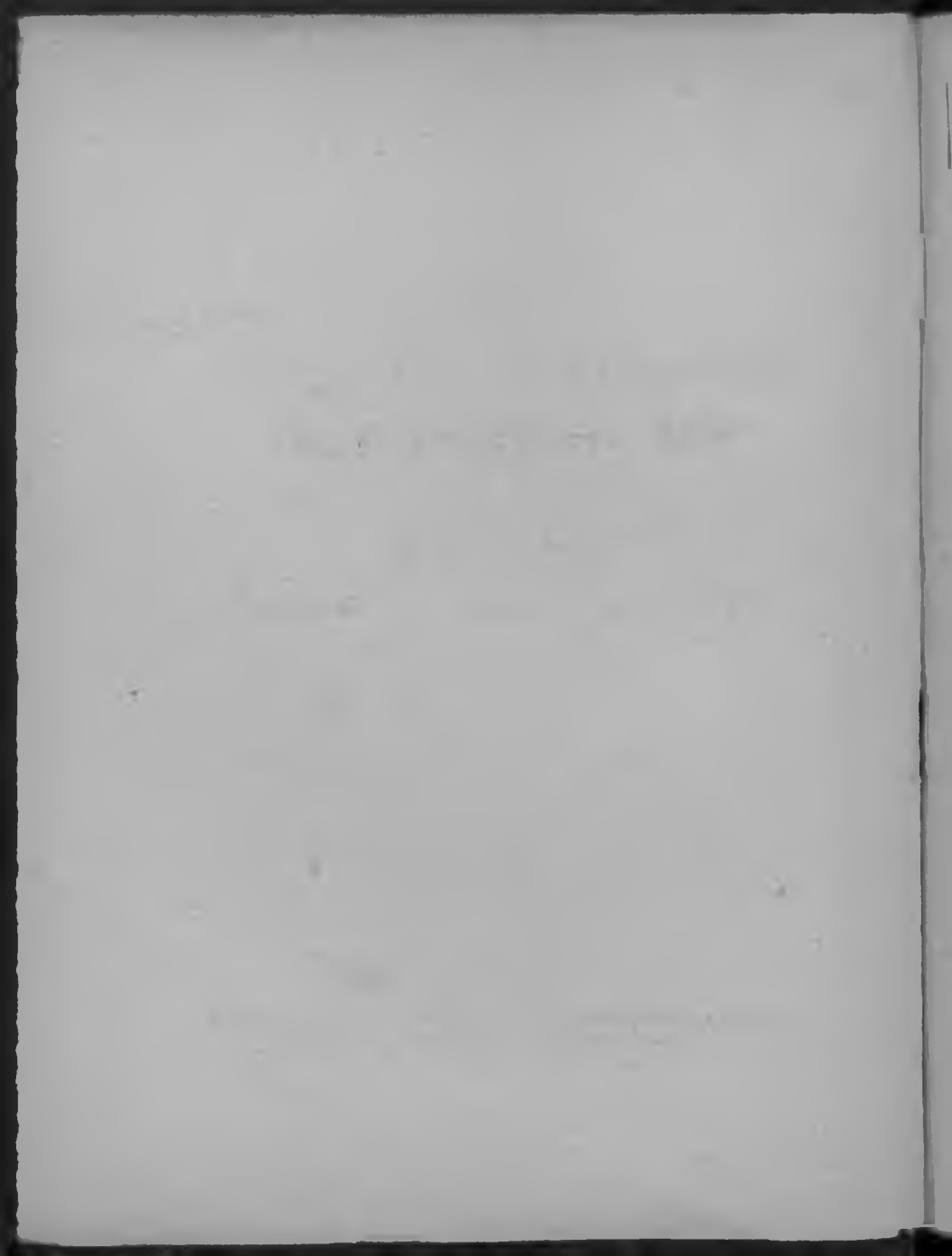
~~129-9~~
~~АТН~~

К. Н. ВЕРКОВА

Відчыгöј да
бурдöдчöј
локвигöмыг

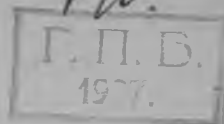
СССР-са-јöзјаслөн Шöрсә-ныга-лезан-ін
Мöскуа 1927-во

Коми-3

2-1069

К. П. Беркова

ВИДЧЫГÖЖ дА БУРд Öд- ЧÖЖ ЛОКВИГÖМЫГ

(Правда о сифилисе)

Роч-вылыс комиён лöөөдис Т. Надежева

СССР-са-јбзјаслөн Шöрсә-нига-лөчан-ин
Мöскуа—1927-во

ГЛАВЛИТ № 70077
ТИРАЖ 2.000 экз.

Зак. № 1169

Локвісёмыг јөзлы уна-омёл.

Локвісём зев-омёл, зев-пез-вёсём. Ъти-јөзоланін му-вылын абу, кѳні сїјѳ оз сїсты јөзѳс. Роч-муын сїјѳ паскалѳма важѳн-нїн. Выв-тї-јона-разѳдчїс мед-бѳрја коејас-бѳрын--не-метскеј да гражданскеј-војнајас-бѳрын. Куш-ѳти-Мѳскуаын 1922-д-воын локвісёмѳн вїсѳ-маѳе 38000 морт.

А мында тащѳм-вїсысы став Сѳвет-республикајасас! Тамбовса, Саратовса, Пензаса, Воронежса губернајасын емѳе быдса-ујездјас локвісёмѳн вїсѳны јѳзыс. Тајѳ-губернајасас емѳе вѳлѳетјас, кѳні ѳти-морттѳг, нузчужѳм-кагасањ кїтѳм-коктѳм-пѳчѳз, ставныс локвісёмѳн вїсѳны. Сещѳм-вѳлѳетјассѳ нїмтѳны „Чангыльныр-сїктѳн“ (деревна „Курноска“). Сїјѳ сы-вѳсна, мыј локвісѳмајаслѳн ныргѳчыс сїемѳ, нырыс чангылтѳѳ. Локвісёмѳн вїсѳны оз сѳмын мїјан-муын, вїсѳны і мукѳд-государствојасын, нѳшта јонжыка мїјанын-дорыс. Франтсїјаын дасѳд-јукѳн-јѳзыс вїсѳ локвісёмѳн. Нѳшта сепї быд-со-морт-пыщкыс ѳела-

мыныс кулө сөлөм-виебөмыс, јурвем-виебөмыс, ты-мус-виебөмыс да вөрк-виебөмыс. Став-тајө-виебөмыс локвиебөмөн-виебөм-помыс. Неметс-сто-литсаын, Берлин-карып, быд-со-морт мужици-на-пыщкыс кычыс локвиебөма. Бельгјаын сиз-жө: 1922-д-воын локвиебөмөн-виебөмыс сени вөлөма миллионжын морт, а Бельгјаыс-өд ачыс зев-ичөтөк-государство. Та-серти со ми адзам, кушөм јона паскалөма локвиебөм быдлаын.

Мижанын, Коми-муын, зев-жө јона сижө паскалөма. Колө сижөс бырөдны. Тајө-нигаас гижөма, кушөм-уна-локтор мортлы локвиебөмыс вөчө. Щөц тани гижөма, кызи колө сыыс видчыены. Тајө-нигасө колө быд-коми-мортлы лыдчыны. Кор мортыс гөгөрвоас став-локсө локвиебөмыс, кутас сыыс видчыены.

Локвиебөм зев вужыс. Быд-вужана-виебөм лөб зев-поснидик-гагјассаң. Локвиебөм сещөм-жө поснидик-гагјассаң паскалө.

Локвиебөм-гаг-кө вескалас морт-јажө—рөд-мас, паскөдчас сетчө, лөчас зев-јон јад. Сижө јадыс і ситө морттө.

Локвиебөм-гагјасөс позө адзыны виебөм-морт орыс, дульыс, ситыс. Сөмын најө сещөм-поснидикөс, куш-снмөн, ыждөдан-стеклө-пыр-визөдтөг, он адзы. Сещөм-ыждөдан-стеклөјассө лөсөдөма ыргөн-трубкајасө, ставнас шүсөны-микроскопөн. Ыждөдан-стеклөјасыс визөдантортө вермөны ыждөдны сурс-пөв, дас-сурс-пөв. Локвиебөмалыс-кө бостан впр-војтсө,

мавтан сїѳн торја-стеклѳтор, костан сїѳс,
сеса мїчѳдан (красїтан) аслыс-пѳлѳс крас-
каѳн да пондан
вїѳѳдны мїкроско-
пѳн, адѳан: стек-
лѳтор-вылас лѳѳ-
ны вїѳт-модаа лїѳѳ
пробка - перјалан -
штопор - модаа
вѳснїѳксунїспом-
кодјас. Сїѳѳ - су-
нїспом-кодјасыс і
ем лѳквїѳѳм-гагја-
сыс. Вїѳт-код-мо-
даысла најѳс шу-
ѳны спїраке-
таѳн.

Тащѳм-вывтї пос-
нї-гагјасѳѳ шу-
ѳны мїкрѳбја-
сѳн. Најѳ бус-чїр-
ы-на ічѳтѳѳ. Бус-
чїрјасыд шондї-
југѳр-воѳын тыда-
лѳны, а мїкрѳбыд
оз. Ыжыдѳ лїѳѳ ва-

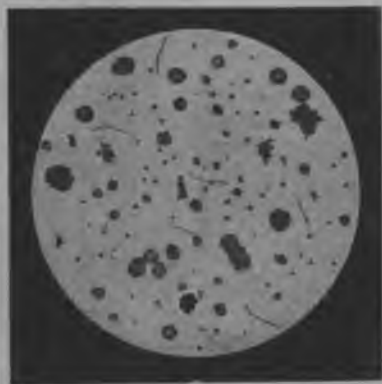
војт, а сетчѳ, уна-мїлљон мїкрѳѳ тѳрѳ, сещѳм
најѳ поснїѳѳѳ. Мїкрѳбјас олѳны быд-ваын,
муын, сынѳдын, морт-тушаын, сојан-јуанын,
морт-шојјасын, сѳѳт-вылын, быд-сїкас кѳѳа-

І сѳр. Мїкроскоп.

-быдтас-вылын. Сöмын ми, вывти-поснидысла, ог адзöј најбе, ог адзöј налые лок-вöчöмсö.

Вескаласны микробјасыд морт-пыщкö дај висмöдасны сјјöс. Тақи висмöны: биависöмөн, колераён, шикёён, чакоткаён.

2-d сер. Локвисöм-гагјас.

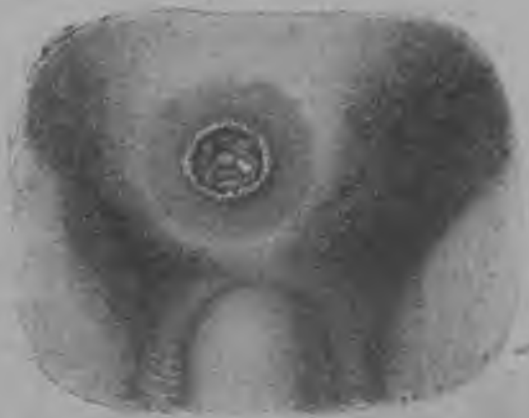
Ембе и колан-микробјас, шузöдчыны. Рокöсын да гушщачын најö тырыс. Натöг, ескö, нантö немторјён лои шузöдны, шомјöвтö вöчны.

Ембе му-кујöдалые-микробјас. Сöмын тајö-нигаас колан-микробјас-јылые ми ог кутöј сорнйтны. Висталамö сöмын локвисöм-микроб-јас-јылые, епирокетајас-јылые.

Локвисöм-гаг — микроб — олö морт-вирын, дуль-лын, ылдöдын (пöсын), кызди шуасны, морт-сöкын,

Локвѣма-морт-паскѣмы, тасті-паңыс да мукѣдыс колѣ повны, лакѣмаѣс-кѣ најѣ сїѣ ул-вїрѣн, орѣн лїбѣ дульѣн. Космѣмаѣс-кѣ-нын најѣ—шуам, суткї-бѣрын најѣн-вѣдїт-чѣм-мыгї—секї повны наыс нѣмтор: секї гагҗа-

3-d. сер. Локвѣм-доҗ јанҗїмын.

еыс щѣщ-жѣ-нын космѣмаѣс. Мортыд вїсмѣ сѣ-мын секї, кор сы-вылѣ лїбѣ сы-пыщкѣ ве-калас ловҗа-гаг. Кокҗїа локвѣсмыд вуҗѣ окасїгѣн лїбѣ локвѣсмамыс паскѣмсѣ да тастї-паңсѣ мыскїгѣн.

Чакоткалѣн; пїекїлѣн, скарлатїнлѣн, латы-вїсѣмлѣн (кор) гагҗасыс олѣны весїг сынѣдын Сы-вѣсна најѣ вермѣны пырны морт-пыщкѣ.

вомоёдыс, долалігас; вермоны пуксыны сы-
-вылө ветлөдлігас. Мортис-кө вёлөс, лёбө
көнкө-кө сылөн гыжна ем, сїё секі вемас-һін.

Локвёом-гагјас сынөдын абуёе, оз вермы-
ны најө сені овны: коёмөны буспыщкас. Сы-
-вөсна сынөдыс најө оз вермыны шедны.

Локвёом мїјанлы шедө гыжтуј-
јасөд, вундыёөмінјасөд, лудік,-тө-
рөкан-куртчөмінјасөд. Вундыёөм, курт-
чалөм, гыжна-тујјас мїјан оз быравлы. Пыр
најө емөе кокын, вом-пыщкөсын, кынөмын
чорыд-сојанјас-бөрын.

Виқөдламө өні, кызі јөз вёмөны локвёомөн.

Локвёомөк-вёмөмјас-јылыс.

Кызі, ескө, локвёомыс қонвіқа-мортислы
шедө? Локвёом-гаглы морт-пыщкө-пырөмыс
дон мынтыны оз ков. Сїё пырө сетчө быд-
-ногыс. Мед-кокніа еурө гозја-моз-уэлігөн.
Тақі вёмөмыс лөб јанзімсан. Висыс-морт-јан-
зім-дојыс гагјыс вужө қонвіқа-морт јанзімө.
Қонвіқа-мортислөн-кө јанзімас гыжнајас
емөс, гагјыс вескалө сетчө, овмөдчө сені.
Вежон-кык-кујім-мыеті локвёом-гаг-вужөм-
-бөртеыс гыжнаын лөб чорыд-гөрөд-код,
анкыщ-ыжда-кымын. Сесса гөрөд-вывеыс
кучікыс шлувө, колө чорыд-доргөгөра,
чорыд-пыдөса гөрдөват-дој (јазва),
шусө чорыд шанкрөн (твердыј шанкр).
Тајө-дојыс унжыкысөсө оз дојмы һі оз луд

Унаыс висеҗасыс оз і каҗавлыны висмөмнысө. Сы-бөрын сесса регыд мортыслы пакҗасас леҗалө доҗмытөм-һерөдҗас. Посһидик, һебыдик-һерөдҗасыд, ескө, быд мортлөн ем-да, җонҗаҗа-мортылөн кучик-пыщтыс кјулад һаҗө оз төдчыны.

4-d сеп. Локвисөм-доҗ (җазва).

Висмөм-доҗ-пыдөссыс-кө җундыштан ічөтік кучик-код тор, виҗөдлан сы-вылө ыҗдөдан-стеклө-пыр, адҗан локвисөм-гаҗҗасөс. Сіҗкө, веҗон-кык-куҗім висмөм-мыҗеі локвисөм-гаҗҗас-лөн позҗыс лөб доҗыд. Веҗон-кык-куҗім лок-

вісём, дожын-вынзі, тұша-кузтаын некытöні
абу. Вісые, кызі шүім-нын возын, оз төд
асые-вісёмсө: ужалö, сојö-јуö воzza-моз-жö.

Токвісём оз сөмын гозја-моз-уз-

ö-d сер. Токвісём-дој вомпыщкөсын.

дiгөн шед. Сiјö көвјасө мортлы уна-
ногөн. Кокыда вужö окасiгөн. Секи чорыд
шанкрыс парјад лөб. Вужö тастiсан, паңсан,
вісые-бöрын пуан-ваөн-мыскавтöг-кө вöдiтчан
најөн. Секи чорыд шанкрыс вермас лоны
вомпыщкөсад, парјын, кывјылын, пiңанын.
Вермас вісёмыд көласны пывсiгөн лiбö ас-
могасiгөн, пукалöма-кө сiјö-местаас вісые

da vojтöдöма сетчö ас-дојсыс орсö. Верман
вiемыны шыреiгөн, шырансаңыс, оз-кö шы-
рысыс чышкы сiјöс косöз локвиёмаёс шы-
рöм-бöрын. Вужö öтi-тастыс-вiеыскöд-сојi-
гөн, öтi-кузчышјанö чышкысiгөн, öтi-волпа-
сын узлигөн, öтi-чiгарка курiтiгөн. Пузчу-

6-d сөр. Локвиём-дој парјып.

жöм-кагасаң вiеöм вермö вужны сiјöс һоңö-
дысыслы. Чорыд шанкрыс секи лöб сiјö
һоң-јурјасын. Докторјаслы локвиёмајаслыс
дојсö-вiдлалiгөн вiеöмыс вуждывлö, бабкајас-
лы—локвиёма-бабајаскöд-вöдiтчiгөн; вурсыс-
јаслы—јемјассаң, булавкајассаң. Најö мүкöд-
дырјыс öтшырjö уна-јем либö булавка вома ;

бостоны, сесеа, кор ештас ужыс, бөр пук-
тасны најос өтчукөрө. ҶоңыҶа-вурсыс-кө вi-
сыс-бөрын бостас вомас булавкато, лоё сени
чорыд шанкр. Локвiсөма-мам-батсаң локвi-
сөма-кага чужө. Вiсыс-челадҶас зев өдҶө
да кокнiа разөддөны вiсөмҶастө: чачаҶасөн,
ворсiгөн. Унаыс пөрыс-Ҷөз кывҶывнаныс сiн-
мыс Ҷог перҶавлывлөны. А он-өд-төд, куцөм

7-d сер. Локвiсөм-доҶ сiнмын.

сiҶө морт: ҶоңыҶа али абу. Ҷог-перҶысыд зев-
-кокнiа кывнас вермас сүҶны сiнмад локвi-
сөм-гаг, быттө, сөрт, ачыс-кө сiҶө локвiсөма.
Сылы Ҷог-перҶөмыс ыҶыд-аттө шуасны, а оз
төдны, куцөм-ыҶыд-лок вөчiс: гагҶыд зев
iчөт да доҶдтөмысла сiнмад-векалөмыс оз
кыв. Пемыд-д-еревнаҶасад пөштi пыр кага-
-бөрдiгөн вомас сүҶөны куртчалөм-рузөгнан-
рузум-пыцкын. Уна-көҶаҶева-өд оз төдны

җонҗа-абу налн кагавиҗысы. Локвиёмма-
кө сiҗө, рузумноныскөд-щощ аслае дулнае
вермас сүҗны кагаислы ассые-локвиёмсө.
Нбшта образ-окалiҗн унае вужливлө лок-

8-d сер. Локвиём-кiетөд мышкуын.

виёмид. Виҗкоад jөзыд уна волө, быд-
сама-сикасы: җонҗаыс i виёсыс. Виёсыд
окыштас образтө лiбө кресттө, колас сетчө
локвиём-гагсө. Сы-бөрын сесеа сiҗө-жө-места

Өкыштас ҳоньча-морт дај виемас. Нөшта-на уна-ногөн вермө вужны локвиеöмид, ставсө татчө гижны он вермы, оз төр нигаас.

Көт-кущөм-ногөн мортид виемас локвиеöмөн, локвиеöм-дојыс лоө вој-дөр сетчө, кытчө вужас локвиеöм-гагјыс.

Локвиеöмајас зев-уна быдлаын. Быдлаө најө разөдöны ассыныс виеöмнысө. Локвиеöм вужөмыс ми огө кутө сешöма повны, кутам-кө төдны, кыңи сјө вужө. Секи ми асным кутам сыыс видчыены. Ми öни уна-тор-на ог төдө, сы-вөсна унаыс сурлывлам капканө, унаыс асльным асным корсам виеöмсө.

Унаөн шуöны, локвиеöм-пө лоө сөмын гоз-јөн-уэлигөн. Сјө абу қик сји. Возынжык ми-јан гижөма-нын лои кымын-ногөн сјө вермө вужны. Деревнајасын локвиеöмид гозјөдчөм-помыс шоч. Сетчө вайöны сјөс сөмын карын-ужалыејас да салдатјас. Виеејасыд учасны гортаныс гөтырыскөд лөбө нывјаскөд,—виеөдасны најөс. Насан сесеа виеöмид воэө пондас паскавны: киасигөн (здоровайтчигөн), öтлаыс-соиг-јуигөн, öтлаын-олигөн. Гозја-моз-уэигөн-виеöм деревнаын дас-виеöмын сөмын öти, мукөдыс — öкмысыс — мукөд-ногөн-виеöм (абу гозјөдчылөмыс). Гырыс-карјасын кыз-виеöмыс лоө гозјөн-уэлөмыс, медеа-јона пуб.лишнеј-керкајасын.

Локвигёмөн-вигём.

Кызи-нө локвигёмыс вигёддө?

Локвигёмөн-вигём быдёнлөн мунө өтмоза. Вигём-мыгёти пыр-жө позө вигёставны мыј лоө вигёскөд (оз-кө, дерт, бурдөдчы) воэө.

Ввајт-көкјамыс-вежон-мыгёти вигём-бөрын локвигём-гагјас петёны позёныныс (дојыс—чорыд шанкрыс) морт вёрө. Сјјө сесса разөддө најөс став-туша-кузасыс. Вигёмыс өни оз-һин ло сёмын өтйлаын, а радём, туша-кузтаас. Шуёны, вигёмыс-пө мөдногас-һин. (дојас-олёмыс лоө первој-ногас.) Вигём секи төдчыны-һин пондас: вигёс оз вермөдчы—сылөн журыс вигё, пыр бытёө музёма, кокһидика кынтыштө—јирмөг, гөлёсыс еибдө. Уналөн журёсыс уёө. Вомпыщкөсас, кывјас, јанзјмас да тушаас кјетө. Мышкүас, морөсас, кј-кокас да чужёмас кјетёмыс овывлө уна-пөлдөс: мукөд-дырјыс зев-посһидик-алеј-чутјас, мукөд-дырјыс ора, угри-код, либө лём-код-јас. Сјјө-кјетёмыс оз луд һи оз дојмы. Чорыд-шанкртө-моз-жө уна-вигёс оз і төдлы сјјөс, либө көт-і төдласны, шуасны сјјөс пөрөс-вигёмөн дај ставыс. Тази-со локвигёмыд, ылөд-лиг-моз, бостө морттө ас-кјинод-улас.

Тажө-кјетёмјаскөд-щөщ лоалёны улалан-кјетөдјас. Вомпыщкөсын, јанзјмын, һөһ-увјасын, пакын да кыһаувјасын посһидик ваболјас-код лөһны.

Тащом-улалан-кiстбдсааныс вiебмыс мед-жо-на вужд.

Зев-кокнiа вужд локвiсбм жежд-чут-код-жасыс. Нажд петбны бтпыржд улалан-кiстбд-код. Жежд-чутжас лоалбны паржын, пiнанын,

9-d сер. Локвiсбм-кiстбд журын.

вомпыщкбсын да горшын. Секи вiеыккод нiнбм-вылб оз ков бтi-тастi-пааныс сожны, бтi-дозжыс жуны. Он-кб секи кут вiдчысны, вi-сбмыс пырыс-пыр вужас теныд.

Вежон-3-4-мыстї локвїсѳм-кїетѳд бырѳ.
Вїсые-кѳ еновтчас, оз кут бурдѳдчыны, кы-
мынкѳ-тѳлые-мыстї сїјѳс вылые кїетас, да
зев чорыда. Мѳдые-кїетѳмыд зев-дыр олѳ:
во-гык, кѳјїм, мукѳд-дырјїе нѳшта дыржык.

Сїјѳ-кадын вїеыелѳн унаые горшыс вїе-
лѳ, гѳлѳсые сїѳдѳ, мукѳд-дырјїе зїкѳз сїјѳ
бырѳ. Јуреые уеѳ, јуреые кушмѳ. Чорыд
насмѳка дыр-кежлѳ бѳстѳ. Сїнмые вїемѳ.

Мыј-жѳ лѳѳ вїеыекѳд возѳ?

Возѳ-вїеѳм лѳѳ ас-сајад. Локвїеѳмые по-
чѳ зїкѳз бурдѳдчыны: ем сыыс зев-бур, јон-
-лекарствојас. Вїеыелы-кѳ колѳ зѳнвї-
залун, да бурдѳдчыны-кѳ пондас
сїјѳ доктор-ордын—бурдас. Нїмвї-
зыејас-ордын да тѳдыејас-ордын бурдны сїјѳ
оз вермы. Наяѳ сѳмын ылѳдласны вїеыетѳ,
пѳрјѳдласны сылые унжык-еѳм да козїнјас,
а зѳнвїзалунсѳ јонжыка торкасны. Кымын-
-воз вїеысыд кутчїеас доктор-дїнѳ, сымын-
-ѳдјѳ бурдас сїјѳ.

Сѳмын сїјѳ і ыжыд-матыс: оз быдѳн регы-
дѳн заводїтны бурдѳдчыны. Отїлы пыр нѳ-
кор—кущѳмкѳ-ужјас торкѳны; мѳдлы-вїеѳ-
мые вескод, мед вїеѳ-кѳ; којмѳдлы—јанјїм:
кущѳм-нїн доктор-дїнѳ-мунѳм, мед-нїн сѳ-
мын вїеѳмсѳ, некѳд оз тѳд-а. Емѳс і сещѳм
вїеысјас, кодјас шуѳны: јен-пѳ сетїс, јен і
бѳстас; докторјасыдлы бурдѳдчѳма-нїн.

Віеыејас полѡны бурдѡдчыны, код-вылѡкѡ надејтѡны, а віеѡмыс најѡс оз відчыс, вѡчѡ ассыс-ужсѡ, жугѡдѡ мортсѡ.

Во-нол-віт-мысѣ віеѡм воѡѡ четчыштѡ, којмѡд-ногасѡн, мед-чорыда, мед-сѡкыда заводѣтѡ віеѡдны.

Віеѡмыс ѡні зев-нын пыдѡз пырѡ, сѣтѡ мортѡ. Веелѡд лыјассѡ сылыс сѣтѡ. Орјѡд-лѡ-еѡјѡ мортыдлыс став-пыщкѡссѡ: муссѡ, рушку-пыщкѡссѡ, сѡлѡмсѡ, вѡрксѡ, вѡр-сѡнјас-сѡ, јурвемсѡ. Быдлаын індѡм-іңјасас лоалѡны чѣпан-кольк-гыреа-кымын пыкѡсјас. Став пыкѡсас тырыс ѡквіеѡм-гагјас.

Војдѡрсѡ пыкѡсјасыс чорыдѡе, сесса неб-ѡны, разалыштѡны. На-местаѡ воссалѡны дојјас,—дыр сесса најѡ оз бурдны. Сещѡм-дојјасыс уғжыкысѡ овлывлѡны кокчѡрјасын, јурып, кывјын, пѣнанын да ныргѡчын.

Лыјас-віеѡм-ѡбрын мортыдлы зев-нын сѡкыд да делѡ овны: быдлатѣ зев-јона јукалѡ, медеа-нын војјасын. Ныргѡчѡ-кутѡсѡм-мысѣ сѣјѡс орѡдѡ—нырыд вѡјѡ. Секѣ нынѡм-нын думјатны мѣчлун-јылыс: ныртѡм лоан. Пыкѡсыс-кѡ быдмас вомпыщкѡсѡ, недыр-мысѣ сѣтѣ воссас, вомыс ѡтлаасас ныркѡд. Секѣ кѣзѡр-сѡјан-сѡјѣгѡн сѣјѡ кутас вескавны пырѡ. Мортыс пондас сорнѣтны ныр-пырыс, кыз шуасны, назгыны. ѡквіеѡм-дојыс-кѡ лѡѡ горшас, секѣ сорнѣтны зев сѡкыд, сорнѣтан-іңјасыс сѣмласны-да. Гѡлѡсыд сѣдѡѡ, сорнѣтѣгѡн

өдвa вiшкө. Сeщөмдлы i лoлaвныe щöщ өбкыд. Мукөд-дыржыe гopшa-пыкөcыe j мiгac щупөдөн-щупөдөн бурдө, чукыртө, көрө лoлaлaн-иңсө. Сөкi мopтыe лoлaвныe çик-нiн oз вepмы, пөдтө cijöc. Сeщөмjаcлыe гырыe-

10-d cep. Локвиçөм-пoмыe нырыe вөjөмa,
парыe бырöмa.

-кapжасын гopшeй opтcыcaныe poçдөдөнy, cyjөнy cетчө yклaдыe-вөчөм тpyбкa. Сы-пыр cece a i лoлaлө мopтыe. Пыкөcыe-кө лөбө cөлөмын, мyскын, вөркын, ceкi мopттө он-нiн бурдөд. Ceкi cijö лiбө кулө, лiбө кулөмa-нi-

сё-ловјөн кољо: ужавны нѣ овны-прамеја оз-нын
кут вермыны. Љоквісёмыс-кё сѣнмё шыбыт-
час, мортыд секи сѣнтёммё. Медса омёль,
љоквісём-гагјас-кё вескалёны јур-
вемё лѣбё сурсалы-вемё. Аслас-бурдёд-
чытёмысла мортыслён војдёр кѣ-кокыс ког-

11-d сер. Љоквісёма кага.

мё, сесеа кулё сѣ-
јё. Тајё мыј на,
страстыс со-кёни:
вѣсёмыс морт-
тё оз другён
косты, а воча-
сён: војдёр ётѣ-
латѣ, сесеа мёд-
латѣ — туша-куза-
ыс сѣјё паскалас.
Мортыд сыыс оз
кув, дыр мучѣтчас,
нёшта јёјмас.

Јона-омёль да
полана љоквісё-
мыд нёшта сы-вёс-
на,мыј вужё сѣјё
мам - батсаңыс
челадыслы
Кагаыд мамса-

ныс мам-кыпёмас-на јешщё вѣсёмё,
чужёмсаңыс-нѣн сѣјё љоквісёмалоё.
Сёмын сѣјё бур, љоквісёма-нывбајасыд шоча
вајёны ловја-челадсё: унжыкысё најё шожмё-

ны (выкідыш), кадыс-воэ вайоны кагасё. да-кёт
сецём-вісысыдлөн і чужё ловја-кагаыс, чу-
жё сіјё зік-пёрыс-морт-кодён: чукура-чужёма,
руш-кучіка, вабољлөн лібё чутјасён-моз кіс-
тём-тушаа. Вомас-кё сылөн кістёдыс, зев-
-өдјё-віемёдас нонёдысё. Локвіёма-кагајас
унжыкысё чужёны сінтёмён, пелтёмён, јөјён.
Уна на-піыс гырыс-јураёе (јурлы-пыщкас
налён ва чукөрмё), рёсімечаёе. (ыгытв-карын
неважён вёвлі сінтём-Мішка. Сылы сецём-
-зонвічалунсё мам-бағыс каэтыланпом кол-
лёмаёе: чужлёма локвіёма-мам-багеаң.

Локвіёма-баг-мамлөн шочініка чужлёны-
-жё кістём-челадыс, сёстём-јајаёе—оз весіг
тёдчы локвіёмаёе-абу најё. Но та-вёсна оз-
-на поэ шуны, мыј најё зік-зонвічаёе. Быд-
мыштасны ар дас, дас-кыкёз—віёмыс кутас
тёдчыны. Мортыд кутас вісыштавны, омёлт-
чыны. Лыјасыс да куснасаніңјасыс кутасны
јукавны. Сінмыс да нырыс віемасны. Кутас
вошласны төлк-вывсыс, сесеа зікёз јөјмас.

Со-өд куцём-полана да лок локвіёмыд.
Оз сіјё жаліт код-дінё кутчіас: војдөр сіјёс
нінёмё воштас, сесеа віас. Оз жаліт і віёсыс-
ыслыс рёдсё, рёдвужсё. Кагајастё, конёрја-
сёс, мам-кыномас-на јешцё віемёдд, сіетё
нем-мыжтёмјасёс. Гырысјасеаң локвіём ву-
жё челады, челагеаң өдјё-паскалё, разалё
сіјё мукёд-челад-костын да гырысјаслы.

Локвісёмён вiсмёны быдса-семјаяс, зон-
вiза-котыр пёрёны некытчө-тујтём-јөзө—инва-
лидјасө. Сiзкө, локвісёмыд вайө зев-ыжыд-
-лок i быдса-государстволы. Локвісём-вөсна
јона-чинө јөз-содём (челада-асыејас шојмёны)
да һемпёратём-пёраө кулө уна гырые да
поснi-јөз. Локвісёмыд оз сёмын морт-
-лысө ну, нуө щөщ налые суетун-
сө: көнi локвісёмыд јона паскалёма, сени
јозые абу мукөдлаын-код сусөс. Сени вы-
-ыс-чужыејасыс пыр-өтарө омөльжыкөс да омөль-
-жыкөс лөбны, сесса i бырёны зiкөз. Со-өд
кущөм-ыжыд-лок локвісёмые став-јөзылы.

Кущөм-ногөн вiзны локвісёмыс астө.

Кызи-нө, ескө, локвісёмые видчыены? Сiјө
ытва-моз тыртө аснас ставмупастасө, сiз-
-жө мiјанлые мунымөс. Поэ-ө свајаяс сув-
төдны паныд јөз-сiстые-торјысы?

Тайө-јуаланыс быд-вежөра-морт-јурын. По-
-чө, дерт, возсаены локвісёмыдкөд, поэ-
сiјөс зiкөз бырөдны. Велөдчөм-јөз да һига-
јас велөддөны мiјанөс кызи колө видчыены
локвісёмые. Кор кутам мi төдны кызи вужө
локвісёмые, кутам төдны, кызи сыыс вид-
чысны.

Узлiгөн-локвісёмөн-вiсмёмыс зев кокни
видчыены: он-кө төд зонвiза-абу мортыс, ен
уз сыкөд-дај, ен ов-гөтыркөд-моз. Мужик-

јаслы вісѣм вужѣ унжыкысѣ гулашцеј-ныв-
јасан. Мукѣд-зонјас зев-томысан олѣны
нывбабакѣд, нѣтѣ оз кутны аснысѣ кыз-сурѣ-
-олѣмыс. Наяѣ шѣѣны: нывбабатѣгыс-овны-пѣ
оз поз—вісан. Збылѣсѣ, кодѣ сізі мѣвпалѣ,
зев-јона ассѣ ылѣдлѣ. Мортыд-кѣ том-дырјыс
відчысѣ кыз-сурѣ-олѣмыс, зев-ыжыд-бур ас-
лыс вѣчѣ. Сещѣм-јѣзыд зѣввічадѣ, вынаѣс-
жык мукѣдыс дај суслуныс налѣн бур.

Сѣкыджык відчысны лѣквісѣмѣн-вісѣмѣмыс
мукѣд-ногѣн (оз уѣлігѣн). Комѣ шулывлѣ: вер-
мытѣмтор-пѣ нѣнѣм абу. Сізі-кѣ-і таяс колѣ
відчысны. Колѣ сѣмын тѣдны, кушѣм-ногѣн
јешшѣ, уѣлѣмыс-ѣпріч, вісѣм вермѣ вужны
мукѣдлы.

Оз ков вунѣдны, лѣквісѣм шедѣ лѣквісѣм-
-дој-дінѣ либѣ дојас-інмѣдлѣм-кѣлуј-дінѣ ін-
мѣдчылѣмыс, кор лѣквісѣм-гагјас вермасны
вужны зѣввіча мортлы. Сы-вѣсна, пѣсваѣн-
-мыскытѣм да косѣз-чышкытѣм јѣз-тастѣ-па-
нѣн оз ков сѣјны-јуны, оз ков тѣдтѣм-морт-
-вомыс чігарка бостны. Чѣладлы јѣз-чѣлад-
-вомыс чачаяс оз ков сетны. Оз ков окасны
тѣдтѣм-јѣзкѣд, кызѣ вѣчѣны ыжыдлун-дырјѣ
быд-паныдасыскѣд. Оз ков нѣнѣдны јѣз-тѣд-
-тѣм-кагајасѣс. Пыр колѣ тѣдвылад кутны,
мыј мѣјан-гѣгѣрын вісыс зев-уна, вісмыны
зев регыд. Колѣ овны јона-відчысѣмѣн. Му-
кѣд-дырјыс-ѣд вісысылѣн вісѣмыс оз тѣд-

чы, ветлөдлө сiјө зонвiза-јөз-пөвсти, разөдө вi-
сөмсө. Мед-кокнiа локвiсөмыд вужө мед-воз-
за да мөд-ногаса-вiсөдiгас. Кожмөд-ногаса-вiсө-
дiгөн оз-нын сещөм-јона вуж. Унаөн дажө чай-
төны, кожмөд-ногөн вiсөдiгас-пө сiјө некущө-
ма-нын оз вуж. Сiјө абу сiз. Вужө i секi, сө-
мын вiсөм-нуөдөм-сертыс-а. Кожмөд-ногөн-вi-
сөдiгөн-кө локвiсөмыс пыщкын, мортыслөн
пыщкөсыс вiсө, а еж-вылас некущөм дој
абу, секi вiсөмыс вужны мукөдлы, шуам,
өтлаын-олиејаслы, оз вермы. Локвiсөм-гагај-
сыс сещөм-вiејејаслөн емөсө вiрас. Сы-вөс-
на, чужө-кө налөн кага, локвiсөма сiјө лө.
Кожмөд-ногөн-вiеыелөн-кө дојыс көнкө еж
вылын—кокчерјас-лы, јурлыас-лы, кывјылас-
-лы—секi вiсөмыд зев-жө кокнiа вужө, мед-
-возза-кык-ногса-мозыс-жө.

Кущөмкө-ногөн-кө вiсман локвiсөмөн, пы-
рыстөм-пыр колө боетчыны бурдөдчыны.
Мукөд-вiсөмјасөн-тај болнычаө мунам, лок-
вiсөмнад сiз-жө колө вөчны: локвiсөмыд-өд
сiјө-жө-вiсөм. Сыыс јандысөны нiнөм. Сiјө
абу мыж, а шудтөм-лун, кодөс колө
векөдны. Кымын морт-өд аслас јандысөм-вөс-
наыс зiкөз сiсөм! Оз вес мiјан-комi-јөз шу-
ны тајө-вiсөмсө локвiсөмөн. Сөревна-
сајас, ескө, зөблалөны-нын вiсөмнысө, да-өд
карсајас сещөмөс-жө: јандысөны, мед ескө
некод оз төдлы. Полөны најө јөз-серамыс,
оз бурдөдчыны, а вiсөмыс сек-костi өтарө

паскалө воҗö. Нöшта-омöла вöчöны унаöн:
доктор-dinö-пыд-dí мунöны бурдöдчыны нím-
вiҗыҗас-ордö. Сени сiҗöс јукталöны öҗöс-ка-
лiч-мыскалöм-ваöн да мукöд-пöлöс сещöм-, ле-
карствојасöн“. Секи һајтваасыд вiсöмыс јон-
җыка öдҗö. Вiсöмысла да јанҗiмысла уна-
-том-јöз жагöдчылöны. Med-јона, дерт, јанды-
сöны сы-вöсна, чајтöны, вiсöмыс-пö вуҗiс
налы гозјөн-уҗлiгөн да сiҗөн. Сiҗö, ескö, җик
абу сiҗi. Мiјан роч-муын җынсыс-унҗык-вi-
сысыс вiсöмны уҗлытöг. Локвiсöмыс јан-
дысени һинöм. Сiҗö-öд чакотка-да,
маларiја-да, пiскi-да, мукöд сөкь-да-
-нуöдана-вiсöмјас-код вiсöм-жö.

Мыјөн каҗалан локвiсöмөн-вiсöм, ныр-жö
колö зiһны бурдöдчыны. Сöмын оз ков мун-
ны нímвiҗыҗас-ордö, лiбö јен-вылö надејтчыны.
Колö муины доктор-ордö. докторыс-кö абу,
пельшöрыс пöшти быд-вöлдөтын-һин ем. Лок-
вiсöмыс докторјаслөн ем зев-бур-лекарствојас,
поҗö регыдöн бурдны. Кымын-öдјö вi-
сыс бостчас бурдöдчыны, сымын-
-öдјö сiҗö вермас мынны сысы. Med-
-воҗа да мöд-ногса-вiсöдöмыс поҗö җикöз бурд-
ны. Кojмöд-ногсаыс, оз-кö вывти чорыда ну-
öд, поҗö-жö. Сöмын сiҗö-кö кутчiсöма-һин мор-
тыслы јурвемас, мускас, лiбö сöлöмас, секи
он-һин бурд. Но бурдöдчыны i секи колö:
вiсыслы лö кокһыҗык дај вермас вiҗны сi-
јöс јöмöмыс да кi-кок-кoсмöмыс.

Љоквіёёмыё бурдөдчыны колё оз сёмын ас-вёснайд, колё думыштны челаф-вёснайд. Љоквіёёмыё-бурдөдчытём-бат-мам-сан вёёмыё вужё челафыслы. Сіјёё некор оз ков вунёдны. Челафыё нё госуларство-зёёнас оз ошкыны сещём мам-батёс, кодјас асланыё-бурдөдчытёмысла паскөдёны вёёлёс-рөд.

Кыці-нё, ескё, төдмавны зёкёз-бурдёма-абу мортыё локвіёёмыё? Позё оз шуны мортёс зёкёз-бурдёмён, сылён-кё нёкён нёкущём дој нё кётём абу?—Оз. Вёёмыё сылён вермас лоны пыщкас, локвіёём-гагјасыё колны вёрас. Вёсылён-кё тыдалан-инын нёкущём дојјас нё кётём абуёс, бурдёма абу сіјё зёкёз вермас төдны сёмын доктор, вёрсё-вёдлалёмён. Вёдлалёны кујім-но.л-пёрјё. Гагјас-кё вёрыё оз сурны, морт, инё, бурдёма. Позё сылы гётрасны лёбё верёссајё мунны. Гётырыё да челафыё сылён лёёны зён-вёзаёс.

Кыці артелён, ётувтчёмён-ставјёз-ыслы возсасны локвіёёмён.

Љоквіёёмыё омёлыё абу сёмын вёсысыслы, а став јёзыслы. Медым бырёдны омёл-тор, колё сіјёё нёщыштны вужнас. Вужыёс-кё колё сіјё, вёлыё быдмас. Сіз-жё і локвіёёмтё:

колö һещыштны вужнас, җикöҗ сiҗöс бырöдны. Мi öнöҗ пыр-на сорһитiм кыҗi колö видчысны да воҗсасны локвиёмкөд öткa-мортлы. Оз-на поҗ шуны локвиёмлы пом, кык-күҗим-морт-кө бурдас. Öткa-җöв-бырöдöдчöмөн локвиём оз помас, он һещышт сiҗöс вужнас. Колö сiҗi вöчны, мед һекод оз күт виёны, локвиёмыслы-вужны мед һекые лөб. Öтi-морт-кө-öд кыҗкө виёмас, сысаң сiҗö бара уналы вужас. Вуж-перҗыны-заводитöҗ колö воҗдөр тöдмавны, көнi сiҗö вужыс. Сiҗ-жö i локвиём-бырöдiгөн: колö воҗдөр тöдмавны, кысаң сiҗö паскалö, кыҗi јонҗыка паскалö.

Мi вiсталим-һын, мыҗ дeревһајасын локвиёмөн-виёмöны мед-јонасö оз гозҗөн-уҗлигөн, а мукöд-ногөн. Сени, öтiкө, оз тöдны мыҗыс лөб виёмыс, мөдкө, оз тöдны, кыҗi сiҗö вужö мөдa-мөдлы. Семҗa-котыр (комиын i рочын), озыр-көҗ-гөҗ, соҗöны öтi-тастие, чышкыёны öтi-куҗчышҗанö, уҗлöны ставныс öтлаын. Коми да роч-крестана абу-на велалöмаёс овны лүчки, кыҗi олöны анҗычана да һемеч мед-гөҗ крестанаыс, либö пабрик-заводса-уҗалысҗас. Сени быдөн-һын торҗa-тастие соҗöны, торҗa-кiчышкөдö чышкыёны, торҗөн уҗлöны. Колö ескö i миҗанлы сiҗi вöчны, оз дона сывт, да кыҗкө пыр һужöдчам. Весiҗ-öд миҗанын карсаҗас оз сiҗi овны. Сы-вöсна i унаөн виёмöны локвиёмөн, гозҗөн-уҗлöмыс-öпрiҗ.

Неважён Кашір-карын, со-верст-сајын Мёс-куасаң (абу сөд-вөр-шөр-деревнаын) вёлма со-кущом-тор. Воома сетчө ужавны Јогор-һи-ма-зон деревнаые, овмөдчөма Јаков-вок-ор-дас. Јаковые војдөр-һин кывлөма, мыј Јого-рые локвиеөма, төдө мыј гөлөсые сылөн сы-вөсна сибдөма, адзө парые жежыд-ваболјас, а овны семјаас век лезө, оз видчые сыые. Регыд Јаковлөн гөтырые кулө. Колө сылөн кујим-посһи-челад. Јаковые ачые ужалө көрт-туј-вылын, пыр өтарө-мөдарө ветлөдлө вагон-јасың. Гөтырые-кулөм-бөрын челадсө пондие колны виэны Јогорыслы. Јогорыслөн сижө-ка-дын бурещ вёлма мөд-ногаса, мед-вужые лок-виеөмые. Сижө челадтө вердө-јукталө өте-таст-тыө аскөдые, ворөддө најөс, дуриг-мозые чигарка-помсө воманые сужө да с. в. Сізі-оли-гөн һедыр-мыгөти мед-ыжыд-кагаыслөн вом-дорас чорыд шанкр лоі. Сы-бөрын сесса виемісны і кык-посһиые. Арлаһые Јаков вы-лые гөтрагис. Јогорые щөщ-жө. Вајис сижө дөва-Аңнаөс, локвиеөма-аңөс. Кыкнан-гозјаыс овмөдчисны өте-вежөсө. Вежон-кык-кујим-мые-ти Јаковлөн гөтырые—Өкөиһна—виеміс локви-сөмөн. Сы-бөрын сесса Јаковые ачые. Чела-дые важөн-һин виеөны, омөлтчөны, ки-кок палөн вөсһалө. Јаков повчис. Бостис сижө гө-тырө да челадсө да мунисны петкөдчывны докторлы. Доктор видлаліе најөс, шуис: став-ныд-пө ти виеанныд локвиеөмөн.

Гыжыштіс, ескө, Яковыд балабджө-да,
гор-һін.

Яков Јогор-гозјабс ыстис гортёис. Јогор-
гөтырыскөд овмөдчисны чој-ордас, Ода-һыма
чој сылөн сени вөлөма. Одаыс вөлөм мужи-
кыскөд да һоль-челадкөд олһины өтi-вежөсын.
Јогор-гозја сени-жө овмөдчасны. Оласны најө
кујим вежон. Сijө-кујим-вежоннас Ода-ордса
ставныс локвiсөмөн вiсмасны. Вiсмас щөщ
Одалөн пөдругаыс, челадыскөд: најө Ода-
брдө пукавны волывлөмаөс. Ода-ордсаһ Јо-
гор мунас овны мөд-вок-ордас—Мiкулај-ордө.
Сени бара-жө ставныс өтлаө овмөдчасны, өтi-
тастi-паһыс кутасны сојны-јуны, өтi-кузчыһи-
јанө чышкыһны, өтiалын пывсыһны, жоһын
өтчукөрын узлыһны. Јогор-гөтыр—Анна, Мi-
кулајлыс кагасө, кор мамыс абу, вердө курт-
чалөм-сөсулкiөн. Регыд кагаыслөн пiһанас
лөб дој. Кујим-вежон-мыстi сы-бөрын Мiкулај-
гөтырлөн һөһјурас лөб чорыд шанкр. Вiс-
масны щөщ Мiкулајыс ачыс да мукөд-чела-
дыс. Тајө мыј-на, тајөн став-локыс оз-на по-
маө. Јогор-гөтыр челадасас, косттi вajas кага.
Вомдорас сылөн жежыд-чут-кодјас, кокас ва-
бол-код-кiстөд. Петкөдласны докторлы. Лок-
вiсөма-пө тајө тiјан, шуас сijө.

Тајө-мојдкыв-код-вiсгөыс (абу мојд, збы-
лыс вөлөма һөважөн) мi адзам, кущөм регы-
дөн паскалө-разалө локвiсөм. Öтi-мортсаһ
ужөма сijө кызлы! Коһөрјас, асланыс-пемыд-

лунныс-понда да кужтөм-олөмысла ез кужны
видчыены локвисёмыс. Сөрт сөні ставныс мө-
да-мөдыскөд гозжа-моз ез уэлыны. Вужіс
налы висёмыс тастіпансаң, чачајассаң, ока-
сігөн, чігаркапомјассаң, сөсулкисаң, висыс-
кагабс һоңөдігөн да м.-ногөн. Мі ешаыс кыв-
лывлам тащөм-торјастө, докторјас уна төдөны,
унабс ас-сіннаныс адзылөны. Сөревһајасын
та-ногөн өті-мортсаң разалө локвисёмыд
оз сөмын өті-семја-пыщкын лібө рөдвужын,
разалө сіјө быдса еіктјасө. Кызі-тај град-
выв - пуктас-костө һавда быдмө;
сізі-жө паскалө јөз-костын. локви-
сөм. Некущөм торја гозјөн-уэлом оз ков.
Став-омөлыс мјан пемыдлунным-понда, һи-
нөм-төдтөм - понда. Велөдчөмжык государ-
ствојасын сешөмыс абу - һын. Тајө - локви-
сөмыс индө мјанлы тужсө, көні уна - омөт-
торлөн вужыс, кыті колө орөдны сіјөс. Мі-
јанлы колө велөдчыны, колө һигајас
лыдчыны. Һигајасын гижөма, кызі колө
буржыка овны. Һигајасыс абу донабс, һөбны
најөс крестаналы оз ло сөкыд. Колө кыв-
зыны велөдчөм-јөзлыс - висталөмјас да овны
на-серті. Мыј-сурө-вылө најө оз велөдны.

Сар-дырјі жона полисны јөз-велөдчөмыс,
јөз-сүсмөмыс, зілісны вічны најөс пемыдөн,
велөдчытөг. Револутсіјабэ ез леэдыны налы
сөрһитны олөм-лөсөдөм - јылыс, эоңвіғалун-
күтөм-јылыс-да. Міјан сарлы, коклабөр-гыжја-

лыејасыскөд колө вөлі кресғанатө сөд-вөр-шөрын-моз віңны. Коккө-кө вөлі вомсө ассыс калкнїтас олөм-бурмөдөм-јылыс, зев-өдјө весаласны, весіт кокыс муас оз інмыв. Өні Сөвет-власт јөз-зоңвіғалун-понда уна-нын вөчө і вөчө. Велөдчөмжык-јөз прөст-пөрајасө віставлөны велөдчытөмјаслы віөмјас-јылыс, төдмөдөны најөс кыңи віөмјасыс відчыены, кыңи наыс бурдөдчыны. Уна донтөм-нигајас-нын віөмјас-јылыс емөс. Лөсөдалөма выставкајас, көні петкөдлөны кыңи зоңвіғалун кутны. Карјасын емөс локвісөмыс, трипперыс да мукөд-сешөм-вісөмыс бурдөдчыны торја болнїчајас — дїспансерјас. Сөні відлалөны өйд-вісыөс, бурдөдөны најөс некущөм-дон-бөсттөг, велөдөны воғө кыңи овны, мед өд-јөнжык бурдан, гортын мед вісөмыс мукөдлы оз вуж. Төдмалөны вісыелыс гортса-олөмсө, відлалөны гортсө, гортсајасө. Ыжыд-карјасын сешөм-болнїчајасыс уна-нын ем. Сөрев-најасад, сөрт-на, ешажык. Сөтөні важ-болнїчајасө паскөдөны, ыждөдалөны, мед-ескө унжык кујлыс пондас төрны. Локвісөмајаслы торја-вежөсјас сөтчө лөсөдалөны.

Көт-кыңи Сөвет-власт оз кут зїлыны от-јасаны јөзлы бырөдны локвісөмтө, асныс-кө обзыс оз кутчїены щөц сїө-ужө, нїнөмтор өн вермы вөчны. Локвісөмыд бур-көса-моз јөзтө ыщкө. Ужалыс јөзлы колө зоңвіғалун-јывыс аслыныс мөвпавны. Мі өнөң зев-на

пемыдбе, велодчытёмбе вөлім. Өні жураным уналы-нын жугыд-жугөрјас пырөмабе. Мед-бөрја-војна да револутсіја-бөрын уналаө мјан јөзыс велаліс, уна-тор-вылө сылөн еінмыс воеіс. Јөзыс садмыны кутісны. Карса-ужалыејас крестанакөд асыныс-олөмсө выл-ногөн кутісны лөөдны. Оз-нын өні најө воққа-моз јен-вылө лөчысны. Сусжык-крестанін өні оз-нын шу, лөквісөмыд-пө јен-сетөм-тор. Унаөн-нын өні оз јандысны сыыс, бурдөдчөны доктор-ордын. Најө шуөны, лөквісөмыс-пө јөз-кост-вісөм, колө-пө сылы паныд сувтны, сіјөс бырөдны.

Мі пыр-на гіжім, мыј крестана вісөны лөк-вісөмөн ас-пемыдлун - куқтаыс, оз кужны сыыс відчысны да сіјөн. Өні ембе-нын буржык јуөрјас. 1923-а-вөса - апрел - төлысын, Вороңеж-губерња-увса, Павлов - кар-увса Горокровка-вөлөстын чукөртчөмабе 1500 морт скөд-вылө сорнітны лөквісөм-јылыс. Вісые вөлөстын зев-уна вөлөма, луныс-лунө вылјас содөны. Вісөмабе верөтө-јөз і чөлад. Скөд шуөма: мјанлы-пө лөквісөма-јөзыс оз ковны; колө-пө вөлөстыс вісөмсө бырөдны. Сы-бөрын сөсөса вөлөткөднас бөстчасны воқсаны лөквісөмөн.

Тащөмтор-жө вөлөма Кіјев-губерња-улын: Краснополк-вөлөстын скөд-вылын шуөмабе докторөс корны вөлөстас, мед-пө сіјө өтөтөг ставнымөс відлалас да коді вісө--бурдөдас.

Міан-Комі-муын-кө скодјас-вылад унжы-
кыс кутасны сорһитны вісөмјас-јывеыд, јө-
зыс-кө щөщ кутасны отсасны локвісөмтө
бырөдны, ҕерт-жө ещажык лоө сјјө, веег
зкөз бырө.

Кымын-јона јөзыс бостчас ассө-ачыс-візны,
кымын-јона кутас ачыс ас-јывеыс мөвпавны,
сымын локвісөмыд өdjө зкөз-бырө. Зонь-
візалунсө ужалыс-мортыдлы колө
аслыс кутны. Тајөс некор оз ков вунөдны,
коді көсјө локвісөмыс мынтөдчыны.

Кызі возсасны лок-ногөн-олөм-вөсна локвісөм-паскалөмөн.

Медым мездыены локвісөмыс ҕеревһаја-
сын, ҕеревһаса-јөзөс колө велөдны сөстөм-
жыка овны, велөдны візны ассыныс зоньві-
залуннысө. Кор најө велаласны сјзі овны,
локвісөм шочмас. Карсајаслы локвісөмыс-
мездыены колө мөд-ногөн-һын. Сені унжыкыс-
сө шедө сјјө уългөн, меҕа-јона гулашщөј-
нывјассаң. Рочөн најөс шуөны просөтутка-
јасөн. Најө кызыс локвісөмаөс. Тащөм-ныв-
јасыс војјаснас анысө вөзјөны мужікјаслы
өм-вылө, вісмөдөны најөс. Накод-уълыс-му-
жікјасыс сөсөа гортсајассө вісмөдөны. Тазі-
над сөсөа зев бара өdjө локвісөмыд паскалө.
Колө кызкө зтәны дугөдны нывјасөс

аснас-вузасёмые, мужікјасёе —на-
-дінё ветлөмые-дај. Кор сіјө лөб, секі ка-
рын вөліеті локвіёмыс шочмас, коркө сес-
са-і бырө.

Нывбабајаслөн аснас-вузасёмыс зев-һын-
-важысаһ кысё: вөвлөма-һын сіјө сурс-кык-
-кујим-во-сајын. Војдөр вөлөм нарошнө кер-
кајас медалөны сещөм-нывјасёө-віңны. Мужік-
јас сесеа сетчө локтасны дај һөбөны најөс
уңны аскөдныс. Керка-медалығыслы вөлөм
зев барышнө сещөм-нывјасёө віңны: волие-
-гөстјассаһ сөм локтө уна, нажетка ше-
дө кокһиа, оз ков пес керавны. Өні мукөд
государствојасын емөе-на сещөм-вузасан-кер-
кајасыс. Көні власт-бердын озыр-јөз, кодјас
вермөны уждөдны гөл-јөзөс донтөм-доныс, сені
быдлаын зев-уна аснас-вузасысыс. Вывті-јона
паскалөма сещөм-вузасёмыс во-со-сајын-кы-
мын. Быд-сарлы колө вөлі, мед сылөн јөзые
оз сусымыны, оз һигајас-вылө уеласны. Бур-
жык-пө лөб, мунасны-кө најө нывјасөн-вуза-
сан-керкајасө да сен прөст-пөрасө кольлаласны.
Поп-дакјас тащөм-керкајас-віңөмыс госуда-
рствоөс ез вөјпны, ез мыждыны, а мөдарө — щөщ
отсасёсны: закон-серті-пө тајө, сізі і колө.
Тащөм-торјасыс ез сөмын міјанын, роч-муын
вөвны, вөліны і мукөдлаын: Америкаын, Анг-
ліјаын. Міјан сарскеј властыд ачыс төждыө-
лөма лөбөдны салдатјаслы да опітсерјаслы
гулашщөј-нывјастө. Вөлөм весіг һигајасө

пасјалѳны кодлы кор кущѳм-нывјасѳн-вузасан-керкаѳ мунны.

Кымын-уна нывјасѳн-вузасан-керкаыс, сымын-уна, дерт, гулашщѳј-јѳзыс. Кымын-уна гулашщѳј-јѳзыс, сымын-јона паскалѳ локвіѳѳм. Локвіѳѳмыс омѳлтѳѳны, жебмѳны, кулалѳны јѳзыс,—омѳлтѳѳ государство.

Государство вѳлі мыждѳ таыс нывбабајасѳс, бытѳѳ сѳмын најѳ віѳѳмсѳ-паскѳдысјасыс. Најѳ оз кѳсјыны гѳгѳрвоны, мыј ем-кѳ вузасан-інјас, тѳдѳмыс, колѳ лѳны і ѳѳбасысјаслы. Сіқкѳ, абу сѳмын нывјас мыжаѳе віѳѳм-паскѳдѳмыс, мыжаѳе щѳщ ѳѳбасыс-мужікјас. Сещѳм-публшней-керкајассѳ унаыс відлавлѳмаѳе докторјас. Најѳ - пасјалѳмјас - сѳрті мі адѳамѳ, мыјѳн нывјас вѳлѳм вескалѳны публшней-керкаѳ, унжыкыс на-пѳыс ($\frac{3}{4}$) мед-воѳза-вонас-жѳ віѳмѳны локвіѳѳмѳн. Кыѳі налы локвіѳѳмыс сурѳ? Тѳдѳмыс, мужікјассаѳ. Ѳті лок-нога-олыс-мужікыс-ѳд кымынкѳд вермас уѳлыны. Кѳвјасас сылы локвіѳѳмыд, сесеа разѳдѳ рѳнвіѳјаслы, семјаыслы щѳщ-і. Мыј-вѳсна-нѳ, ескѳ, лок-нога-олѳмыс мыждылісны сѳмын нывбабајасѳс, мужщінајасѳс ез? Сы-вѳсна, мыј јѳзсѳ ылѳдлісны. Вѳлі шѳѳны: мужікјасыд-пѳ нывбабајастѳгыс овныс оз вермыны, ѳнѳмѳ-пѳ воѳны. Сы-вѳсна весіѳ мамјасыс піјансѳ асныс вѳлі ыстѳны гулашщѳј-нывјас-дінас, полѳны, мед ескѳ піјаныс оз ѳнѳмѳ-воны гѳтыртѳг-олігас. Со-ѳд кытѳѳз ылѳдлѳ-

мыд вооддö! Велöдчöм-жöз çик мөдтор шуöны. На-ногөн, томысаң нывбабакöд овны оз ков. Сijö омöлтчöдö морттö, кыскö сылыс вынжөр-сö. Емöе сещöм-жöз: öти-вож учас öтикöд, мөд-вож—мөдкöд, коjmöдöс—коjmöдкöд-нын, с. в. Сiç оз поç. Сещöм-жöзыс—щыкөм-жöз. Нажö нöти оз кутны аенысö.

Озырjас вöли воjdөр шуöны, гулашщей-олöмтöгыс-пö оз поç овнысö, публiшней-керкаjассö-пö быг лöö вiçны. Гулашщей-олöмыслөн-пö вужjыс зев пыдын, нещыштны сijöе он вермы: нывjас аенысö-вузавтöгыс овны оз вермыны, а мужiкjас—натöг. Нöшта код-сурö со-кыçи-на jешщö вöли шуöны: поçö-пö jöзылыс гöллунсö бырöдны, салдатjасöс гортас лөçавны, став-jöзсö велöдны, став-jöзсö гöтравны, олöмсö буржыка лөсöдны налыс, кокñöдны—ставсö-пö таjöе поçö вöчны, сöмын нывjаскöд-уçлөм-олөм некыçи он бырöд: нывбабаjас пыр кутасны асананыс вузасны.

Со-öд кыçи вöли воjdөр ылöдлöны мi-вок-код-демтö.

Озырjас-ногыд аснад-вузасöмтö некыçи оз поç дугöдны. Колö-пö сöмын вiдлавлыны нывjассö—оз-ö вiçны најö. Сы-вöсна став-гулашщей-нылыслы колö вöли гiжыны пöлт-саын, бостны сес колк-виж-рöма (нарошнö вöли најjаслы лөсöдöма) пашпорт, көсjыены овны да вузасны асананыс сöмын публiшней-керкаjасын. Сени најöе урчитöм-каdjасын вiд-

лавлөмаде докторјас, вісыејасө мырдөн бурдөдавлөмаде больничаясын. Боқын, гусөн-аснас-вузасыјасөс закон-серті чорыда мыж-дылөмаде.

Пөлітсаын - гіжеөм гулашщей - нывјаслөн чінтіс ез асөн-вузасөм да локвісөм-паскалөм?—Ез. Пөлітсаад вөлөм зев-ещадн гіжеөны.

1910-воын роч-муын гіжеөм,-віж-пашпорта-нылыс вөлөма сөмын 25000 морт. Зев-ыжыд-карын, Одессаын, сөмын 46 морт, Мөскуа-губерна-улын—80. Збылсө, дерт, тые јона-уна вөліны, сөмын абу гіжсылөмаде-а. Гіж-ытөм-гулашщей-нывсө арталөны 10, 15, 20-пөв унжык гіжеөмөсы.

1914-д-воын војнабз өті гусөн-аснас-вуза-сыг-нывбаба вөлөм воө:

Берлінын(немеч-столітсаын)	20-нывбаба-вылө
Венаын(Австріја-столітсаын)	22 " "
Паріжын (Франсіја ")	14 " "
Лондонын (Англіја ")	9 " "
Варшаваын (Польша ")	13 " "
Пітірын (Роч-му ")	20 " "

Тажө-пасјөгыс со мі адзам: Пітірын өті-гулашщей. вөлөма быд кыз-нывбаба-пін, Паріжын—быд дас-ноль-пін, Лондонын—быд өкмыс-пін-нін. Тајө-пасјөгыс віеталө, мыј гулашщей-нывјасөс-гіжеөдалөм пөлітса-

ын некущом-бур оз вермы вайны: ыткө, гижалом-улас оз став нылыс сур; мөдкө, на-ди-нө-волие гулашщей-мужикжасыс вөла-вылын олөны, мед-јона вёсмсө разөдөны. Гулашщей-мужикжас надејтчисны докторјас-вылө, чajtисны, некущом-вёсм публішней-керкајасыс оз вермы сурны, воливлісны сетчө до-лыда-пырыс. Ескө, гулашщей-нывјассө-відла-лөмыс ез пыр лучкі вөв. Унаөн мукөд-дыр-јыс відлавтөг кольывлісны. Нөшта, відла-лісны најөс шоча, відлалөм-костас вермөны вөлі вёсмыны дај уналы разөдны сјөс воцө. Сіцкө, гулашщей-нывјастө-гижалө-мыс бур-пырды вөлі воө зев уна лок.

Вөјдөр мјан-властыд көсјө вөлі сөс-пујас вылыс сувтөдны да быдтыны, а мј шуам: сјө оз шогмы. Гулашщей-олөмтө көсјөны вөлі лөсөдны мед сыс бур лөас, а кыс-нын сөс-мөм-тортө бурмөдан.

Озыр-гјжысјас-ног, гулашщей-олөмтөг-олөм оз вермы лөны: нывбабајас пыр кутасны ас-наныс вузасны. Гулашщей-олөмыс пыр мыждөны најө нывбабаөс. Мыждыны-өд бы-дөнөс зев-кокнө. Віцөдламө, збыл-ө сөщөм-олө-мыс сөмын нывбабајас мыжаөс, мыј-вөсна најө петөны гулашщей-олөм-вылө? 1889-д-вөса-ав-густ-І-зза-лунө відлалөмаөс Россөјаын 17000 вјж-пашпорта-нылөс. Тајө-відлалөмыс петкөд-лө мјанлы зев-уна-тор, уна-тор-вылө сінны-мөс востө.

17000-пыщыс кӧкжамысдас-кујим-прӧчент нылыс (унжык $\frac{1}{5}$ јукӧнӧс) петӧмаӧе гулашщӧј-олӧмӧ зев-гӧлсемјаыс. На-пӧыс бат-мамкӧд овлӧмаӧе сӧмын кыз-кык-прӧчент. Мукӧдыс бат-мамсӧ нӧ рӧд-вужсӧ абу тӧдлӧмаӧе. Унаӧн на-пӧыс локтӧмаӧе ыжыд-карјасӧ кынӧмпӧтсӧ корӧны. Нельамын-прӧчентыс на-пӧыс карса-слугајас. Сымында-кымын-жӧ посны-жалӧванӧ-вылын служашщӧјјас да фабрик-заводјасын ужалысјас. Мукӧдыс сесса быдсама-пӧлӧс јӧзыс. Слугајасыд вӧлӧ вӧјдӧр тојтӧны кок-јылас лун-лун, донтӧм-доньс, куш-кынӧмпӧт-вылас. Купечјас вӧлӧ мынтӧны прӧкашщӧчјаслы зев-жӧ еща, а пастасын щӧктӧны мӧчаа: омӧла-кӧ прӧкашщӧчӧыс пастасӧма, нӧбасыыс омӧла локтӧ сы-ордӧ. Зев донтӧг вӧлӧ ужалӧны ныв-бабајас і фабрик-заводјасын. Сесса олӧмныс? Ез-ӧд најӧ торја-горӧчјасын овны, олісны пелӧсјасын, уна-јӧзкӧд ӧтчукӧрын. На-сӧнвозын маткӧсны, понјасӧсны, јуӧсны, косасӧсны, быдторсӧ вӧчӧсны. Со-мыј-вӧсна нывјас петӧны вӧлӧ гулашщӧј-олӧмӧ, вузасӧны аснас. Налы ставыс-нын вескод, воӧд мунны сесса ӧкейтчӧ. Та щӧм - омӧл-олӧм-пондаыс-жӧ гулашщӧј-нывјас лӧмаӧе і мукӧд гӧсударствојасын.

Мӧ ӧнӧ гӧгӧрвоӧм мыј вӧсна нывјас сӧтчӧны лок-олӧмӧ. Ӑтарып—озыр-јӧз: најӧ кокнӧа да бура олӧны, бура сӧјӧны-јуӧны, Мӧдарып—

гөляс: налы һинөм сојны, һекөн овны. Најө —
јорөм јөз. Сізкө, гөль-олөмыс да колөмыс вош-
тыліс уна-һылөс.

Кыңи өни мијанын, Сөвет-Россејаын, ем абу
гулашцеј-олөмыс?—Ем. Оз ков вунөдны кы-
ңи ми олим војна-заводитчөмсаң. Војдөр војна
һемечкөд, сесса револүтсеја. Гөгөр кесеө,
жугавлө. Мукөд-государствојас јөртөны ми-
јанөс, һинөм оз вузавны. Ми гөльми, ми кутим
щыгјавны, һеуна корысөң ставным ег вој.
Фронтјас-гөгөрыс јөзыс вөли пыщөны пыщ-
лаң,—најөс вөли колө виңны, вердны. Быд-
улыч гырыс-карјасын лун і вој јөзөн тыр вөли.
Тащөм-олөгөн гулашцеј-олөмыс, ферг, ез вер-
мы чинны, сјө содіс. Өни Сөвет-власт зев-јо-
на песөө гулашцеј-олөм бырөдны, уна-сөм
виңө сы-вылө. Мијан-моз та-понда һекөд-на
јешцө ез песыв дај өни-на мукөд-государ-
ствојасын оз шогсыны. Сар-властыд вөли
бырөдө гулашцеј-олөмтө. Өни сјө-жө вөчөны.
Сөмын налөн сетчө-мунан-тујыс абу өткод.
Сарскеј-власт көсөј вөли сөс-путө вылыс сув-
төдны, здоровөдны сјөс: гулашцеј-һывјаслы
виж-пашпорт сеталис, торја-керкајасө најөс
сујалис. Өни мөднөг ськөд вермасөны: гулаш-
цеј-олөмыслыс перјөны вужсө, олөм-
сө вылногөн лөсөдөны.

Мед өдјөнжык гулашцеј-олөмсө бырөдны,
өни со-мыј вөчөны:

1. Немужтөм нывбабајаслы отсалдыны корены уж, мед наһ-кусөк-понда оз ков налы асө вузавны. Восталдыны өтчүкөра-ужалан-инјас, мастерскејјас, школајас, көнвелөддыны најөс быдеама-ки-кост-уж-вылө. Пабрик-заводјасын да ужалан-инјасын служащегјасөс-чинтгөн, кагаа-нывбабајасөс да өтка-нывбабајасөс шуөма ыстыны уж-вылыс мед-бөрјаһ. Женотделјас да профсоюзјас несөбны буржыка-велөдны нывбабаөс быд-уж-вылө.

2. Виөны-дөүрөтөны быдтысыс-мамјасөс да посөи-челадөс. Нөбасыс-нывбабалы кагавajtөчыс дај вайөм-бөрас-војдөрсө овны зев сөкыд. Сы-вөсна нывбабаөс кык-төлыс-војдөр-челадастөчыс мездөны быдужыс, челадаөсөм-бөрас бара кык-төлыс озужөдны. Нольнан-төлысөыс жалөванһөсө етөны сылы сымында-жө, мыда вөли бөстө ужалыс. Нөндөыс-мамјаслы етөны өтсөт кагасө вердны. Восталдыны јаслыјас, челада-виөан-инјас, челадаөс видлалан-инјас (докторјас видлалөны—оз-ө вие кагаыд). Кага-батысылыс, оз-кө сөјө мамсө да кагасө ас-динас виө да оз-кө бурөн өтсав налы, сүдөн перјөны сөм кагасө быдтыны. Оз артасын, гөжөмаөс алы абугөзја.

3. Челадады велөдчигас олөм-јылыс-збыльсө висталдыны ставсө. Висталдыны гөзја-кост-уэлөм-олөм-јылыс, виемөм-

јас-јылые, мед најө, кор быдмасны, лок-ногөн оз кутны овны, кутасны видчысны виемјасые. Лектејјас лыддөны кыңи бура овны. Том-јөз кутасны төдны лүчки гозја-кост-уълөм-олөмтө, сы-вөсна виемөмјастө—пөндасны сы-јылые виставлыны мүкөдлы, вичны најөс виемөмјасые да лок-ногөн олөмые. Совет-власт разөдалө гөгөрвоана-ныгајас виемјас-јылые, собранөјас-вылын сы-јылые щөктө горнитны; преставленејас, судјас вөчавны, петкөдлыны сені, кың гулашщөј-нывсаң лок-виемөмые разалө јөз-костын—судитны нывсө.

4. Совет-закон нывбаба-дорсүвтө, кодкө-кө сјөс гулашщөј-олөмө ылөдас. Уголовнеј кодексе 155-д-ст.-серти, коди локвиемөн виемөдас мөд-мөртөс, мыждөны виемөдөмые кујим-воөң. 167-д-ст.-серти тыр-бур-мөртөң (половаја зрелөсө)-вөтөң гозја-мөз-уълөмые уылыејассө (ныв көң зон өткоң) мыждөны во-кежлө. 169-д-ст.-серти, служашщөјөс либө уңјөза-нывбабаөс-кө уңдөмыејасые либө өөм-уңдыөсые пөндасны мырдөн щөктыны сы-көд уылыны, секи сещөм-щөктысө мыждөны кујим-во кежлө. Сөсөа ем уна закон мыждыны свөдничajtөмые, гулашщөј-јөзөс-визөмые да мүкөдые.

Став-уңсө та-тујөд Совет-власт нуөдө мыжда вермө, мыжда выны да өөмыс судчө. Серт, лок-нога-гулашщөј-олөм өти-лундн он бырөд. Сы-вылө ковмас уна-во, уна-өөм да вып. Кы-

мын ми озырмам, бурмас мијан олѳмным, сы-
мын јона кутам вермасны гулашщей-олѳмѳн.
Колѳ став-јѳзыслы бѳстчыны сѳјѳ-ујѳѳ—вер-
масны гулашщей-олѳмѳн. Секи сѳјѳ регыдјык
бырѳ, а щѳщ-сыкѳѳ бырѳ і ѳквѳѳѳм.

Мы-жѳ ми тѳѳмалѳм ѳквѳѳѳм-јылые тајѳ-
ныга-сертыыс? Со-мыј: ѳквѳѳѳм паскалѳ јѳз-
костын, ју-војјас-моз, кыкласањ. Венласны
сыкѳѳ кыкласањыыс і колѳ. Кѳнѳ паскалѳ
ѳквѳѳѳмыс уѳлытѳѳ, сенѳ колѳ јѳзсѳ велѳѳны,
југѳѳѳны налыс сѳнвоѳсѳ, мед горанѳн-ворсѳм-
моз сѳнсѳ-кѳрталѳмѳн оз овны. Сещѳм-јѳзыслы
колѳ бур-олѳмсѳ петкѳѳѳлыны, колѳ уналаѳнѳдав-
ны. Кѳн ѳквѳѳѳмыс паскалѳ уѳлѳмѳн, сенѳ
колѳ венласны гулашщей-олѳмѳн. Гулашщей-
морткѳѳ-уѳлѳгѳн ѳквѳѳѳмыс мед-јона вујѳѳ.
Тајѳѳ - гулашщей - олѳмыс да пемыдлуныс - кыз-
-јѳзыслѳн мијанлы каѳтыланпом колѳма важ-
-олѳмыс. Кытѳѳѳ ми важ-нога-олѳмсѳ ог вунѳѳѳѳј,
вильнога-олѳм огѳ ѳсѳѳѳѳј, сечѳѳѳ ѳквѳѳѳмыд
мијанѳс пыр кутас сѳѳтыны. Кыкнан-јуыс ѳт-
лаѳ воѳны: вермасны бур-олѳм-вѳсна-
на, коммуњизм-вѳсна.

Ѓок-нога гулашщей-олѳмыс - кѳ
капѳталѳзмѳн быдтас, коммуњизмыд
лоѳ сылы жујыд гуѳн—бырѳѳѳѳ сѳ-
јѳс.

1870

...

...

...

...

...

100

100

100

ДОНЫС 30 УР.

ЦЕНА 30 КОП.

Коми-З
2-1069

К. Н. Беркова. Правда о сифилисе. На Коми яз.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ С. С. С. Р.
МОСКВА, МИКОЛЬСКАЯ. 10